

Utdrag fra prop. 133 L:

21.1.4.2 Innholdet i kommunens ansvar for forebygging

Departementet fastholder forslaget om at innholdet i kommunens ansvar er å fremme gode oppvekstsvilkår gjennom tiltak for å forebygge at barn og unge utsettes for omsorgssvikt eller utvikler atferdsproblemer. Ansvaret kan ivaretas gjennom tiltak fra et bredt spekter av kommunale tjenester og må forstås i lys av formålsbestemmelsen der det fremgår at loven skal bidra til at barn og unge får gode og trygge oppvekstsvilkår, jf. forslag til § 1-1 annet ledd.

Siden ansvaret for det generelle forebyggende arbeidet er et kommunalt ansvar, vil kommunenes virkemidler være kommunale tjenester og tiltak. Departementet legger til grunn at det kommunale ansvaret fortsatt skal gjelde generelle forebyggende tiltak, enten tiltak rettet mot alle barn (universell forebygging) eller tiltak som er rettet mot bestemte grupper med forhøyet risiko (selektiv forebygging). Helsestasjonens arbeid med å følge opp og veilede alle foreldre før og etter fødsel er et eksempel på universell forebygging. Andre eksempler er barnehagetilbud, skolefritidsordning og ulike typer kultur- og fritidstilbud. Tjenester innenfor selektiv forebygging kan omfatte tilbud om gratis barnehageplass til familier med lavinntekt, tilbud om veiledning til barn og foreldre som opplever samlivsbrudd eller andre former for oppfølgingstiltak rettet mot barn og familier som er i en krevende livssituasjon. Tilbudene skal forebygge problemutvikling som senere kan komme til uttrykk gjennom behov for omfattende og inngripende tiltak fra det offentlige, eksempelvis tiltak fra barnevernet. Mange familier vil kunne ha behov for hjelp og støtte uten at vilkårene for tiltak etter barnevernsloven er oppfylt. Lavterskeltiltak som kan støtte opp om utsatte familier som opplever utfordringer i hverdagen hører med i et helhetlig forebyggende tilbud. Denne formen for tidlig innsats er først og fremst en investering i innbyggernes velferd, men må også sees på som en investering som kan spare kommunen for mer omfattende og kostbare tiltak på lang sikt.

Det kommunale ansvaret for forebygging etter barnevernsloven gjelder forebygging av omsorgssvikt og atferdsproblemer, og omfatter ikke alle

typer forebyggende tiltak rettet mot barn og unge. Kommunen har også forebyggende ansvar gjennom annet lovverk, som skal ivareta andre mål. Blant annet har kommunen et forebyggende ansvar etter folkehelseloven. Dette utelukker ikke at forebyggende tiltak kan ivareta flere formål. Et eksempel er Stangehjelpa som er et gratis helsetilbud for alle i Stange kommune med mål om å fremme psykisk helse. Et slikt tiltak er også relevant for å forebygge omsorgssvikt. Departementet bemerker at kommunens ansvar for generell forebygging ikke innebærer en plikt for kommunen til å ha en bestemt type eller et definert omfang av forebyggende tilbud.

Departementet foreslår etter dette at kommunens forebyggende ansvar innebærer at kommunen skal fremme gode oppvekstsvilkår gjennom tiltak for å forebygge at barn og unge utsettes for omsorgssvikt eller utvikler atferdsproblemer, se lovforslaget § 15-1 første ledd første punktum. Forslaget er i samsvar med forslaget i høringsnotatet.

21.1.4.3 Organisering og samordning av kommunens forebyggende arbeid

Alle kommuner har tjenester som påvirker barn og unges oppvekstsvilkår, for eksempel helsestasjon, skolehelsetjenesten, skolefritidsordning, grunnskole og barnehage. Forslaget om å tydeliggjøre kommunens ansvar for forebygging gir ingen begrensninger i kommunens handlingsrom til å organisere sine ansvarsområder. Kommunen står fritt til å organisere det forebyggende arbeidet med utgangspunkt i lokale forhold og begrensninger.

Et godt forebyggende arbeid kjennetegnes av at det er tydelig definert hvilke roller ulike instanser har i det samlede tjenestetilbudet, og at tjenestene dimensjoneres, slik at barnevernet og andre tjenester har tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til å tilby den hjelpen og oppfølgingen som er nødvendig til riktig tid. Det er opp til den enkelte kommune å vurdere hvilken rolle barnevernstjenesten skal ha utover sine lovpålagte oppgaver, og hvilken rolle andre tjenester skal ha, overfor utsatte barn og familier. Kommunen kan for eksempel beslutte at barnevernstjenesten sammen med andre tjenester skal gi veiledning for å

støtte opp under skoler og barnehagers arbeid med å utvikle et godt oppvekst- og læringsmiljø for alle barn. Departementet viser i den forbindelse til Prop. 100 L (2020–2021) *Endringer i velferdstjenestelovgivningen (samarbeid, samordning og barnekoordinator)*, hvor det foreslås å tydeliggjøre velferdstjenestenes plikt til å samarbeide med andre tjenesteytere uten at samarbeidet er knyttet til oppfølgingen av et bestemt barn. Samarbeid utover enkeltsaker handler hovedsakelig om å etablere samarbeidsstrukturer på tvers av velferdstjenestene. Selv om plikten til å samarbeide på systemnivå ligger til de enkelte velferdstjenestene, vil det være kommunen som avgjør hvordan de ulike kommunale velferdstjenestene skal oppfylle denne plikten. Dersom kommunen pålegger barnevernstjenesten å delta i forebyggende arbeid, har barnevernstjenesten en plikt til å samarbeide med andre velferdstjenester dersom det er nødvendig.

Kommunens ansvar for å samordne sitt tjenestetilbud til barn og familier innebærer at den enkelte kommune må vurdere hvordan det forebyggende arbeidet skal organiseres og hvilken rolle de ulike velferdstjenestene eventuelt skal ha i arbeidet. Kommunen skal blant annet vurdere hvordan de ulike tjenestene skal bidra til å forebygge utfordringer og på et tidlig tidspunkt identifisere barn og unge som har behov for hjelp.

Grenseflatene mellom generelle forebyggende tiltak og de tiltakene barnevernstjenesten har ansvar for, vil ikke alltid være tydelige. For at barnevernstjenesten skal kunne ivareta sitt ansvar overfor barn i alvorlige livs- og omsorgssituasjoner er det viktig at kommunens tjenester oppfyller meldeplikten til barnevernstjenesten.

For å understreke viktigheten av et godt samordnet forebyggende tilbud fastholder departementet forslaget om å ta inn i loven at kommunen skal sørge for å samordne sitt tjenestetilbud til barn og familier, se forslag til § 15-1 første ledd annet punktum.

21.1.4.4 Kommunestyret skal vedta en plan for det forebyggende arbeidet

Departementet opprettholder forslaget om å innføre et krav om at kommunestyret selv skal vedta en plan for kommunens arbeid for å forebygge omsorgssvikt og atferdsproblemer. En plan vedtatt i kommunestyret vil bidra til overordnet forankring av det forebyggende tilbudet og av fordelingen av kommunens ressurser til dette arbeidet. Dette vil være et viktig verktøy for å sikre forpliktelse til og systematisk innsats for å legge til rette for helhetlige tjenester til barn og unge. Det vises i denne sammenheng til krav om at kommunestyret selv minst én gang i året skal få en redegjørelse om tilstanden i barnevernstjenesten, jf. gjeldende lov § 2-1 åttende ledd. Kravet ble vedtatt i forbindelse med behandling av Prop. 84 L (2019–2020) *Endringer i barnevernloven (samtaleprosess, årlig tilstandsrapportering mv.)* og trådte i kraft 1. januar 2021. Kunnskapen kommunen mottar gjennom den årlige tilstandsrapporten vil være en del av grunnlaget for planleggingen av det forebyggende arbeidet og barnevernstjenestens rolle i dette arbeidet.

Planen for det forebyggende arbeidet skal inneholde en beskrivelse av overordnende mål og strategier for det helhetlige tjenestetilbudet, hvordan ansvaret skal fordeles mellom etatene, hvordan oppgaveløsingen skal organiseres og hvordan ulike etater skal samarbeide. Departementet legger til grunn at planen for kommunens arbeid rettet mot barn og unges oppvekstsvilkår, skal kunne inngå i de ordinære prosessene etter plan- og bygningsloven. Det vises til lovforslaget § 15-1 annet ledd. Forslaget er i samsvar med forslaget i høringsnotatet.